

EVOLUȚIA ȘI IMPLICAȚIILE SOCIALE ALE PAȘAPORTULUI: DE LA SCRISORI DE LIBERĂ TRECERE LA PAȘAPOARTE DE AUR

THE EVOLUTION AND SOCIAL IMPLICATIONS OF THE PASSPORT: FROM THE FREE PASSAGE LETTERS TO GOLDEN PASSPORTS

DOI: 10.5281/zenodo.3821419

UDC: 342.71(100)

Valentina CORNEA

Universitatea „Dunărea de Jos” Galați

E-mail: valentina.cornea@ugal.ro

ORCID iD: 0000-0001-6469-1283

Rezumat: *În accepțiune generală pașaportul este un document oficial emis de un guvern, care certifică identitatea și cetățenia titularului, facilitând dreptul de a călători sub protecția sa către și din țări străine. În acest studiu este arătat modul în care pașaportul a evoluat de la document de călătorie la instrument privilegiat pentru consolidarea controlului mobilității. Discutăm în acest studiu despre dubla natură a pașaportului: document de călătorie și construct birocratic cu profunde implicații sociale, prin punerea în evidență a valorii instrumentale și afective a acestuia.*

Cuvinte cheie: *pașaport, mobilitate, cetățenie, libera circulație, pașaport de aur*

Abstract: *In general acceptance, the passport is an official document, issued by a Government, certifying the identity and citizenship of the holder, facilitating the right to travel under the self-protection to and from foreign countries. This study shows how the passport evolved from the travel document to the privileged instrument for strengthening the mobility control. In this study, we discuss the dual nature of a passport: a travel document and bureaucratic construction with profound social implications, emphasizing its instrumental and affective value.*

Key words: *passport, mobility, citizenship, free circulation, gold passport*

Introducere

Cu dimensiunea standard de 88 x 125 de milimetri și cel puțin opt pagini, pe una dintre care sunt înscrise obligatoriu numele, naționalitatea, fotografia și semnătura titularului, pașaportul este un document de călătorie eliberat de guvernul unei țări cetățenilor săi, document prin care se verifică identitatea și naționalitatea în scopul călătoriei internaționale [1]. Regimul mobilității globale contemporane este de neimaginat astăzi fără existența unui document de identitate. În 2017, 825 400 de persoane au obținut cetățenia și, implicit un pașaport, emis de un stat membru UE-28. Majoritatea noilor cetățenii din 2017 au fost acordate de Italia (146 600 sau 18% din totalul UE-28), Regatul Unit (123

100 sau 15%), Germania (115 400 sau 14%), Franța (114 300 sau 14%) și Suedia (68 900 sau 8%). Dintre cei care au dobândit cetățenia unui stat membru UE-28, 82% au fost anterior cetățeni ai țărilor din afara UE. Dintre aceștia, cetățenii Marocului au reprezentat cel mai mare număr, urmați de cetățeni din Albania, India, Turcia și Pakistan. Acest lucru nu a însemnat că toți posesorii de pașapoarte emise de către statele Uniunii Europene pot circula liber în interiorul Uniunii. Statele, inclusiv statele Spațiului Schengen pot institui controale la propriile frontiere, limitând accesul persoanelor pe teritoriul țării, dacă consideră că acestea reprezintă un risc la adresa securității. Cifrele generează automat o întrebare: care sunt motivele pentru care, în condițiile principiului declarat al liberei circulații, posesia unui pașaport este atât de râvnită? În acest studiu se urmărește identificarea răspunsului la această întrebare.

Metodologia cercetării

Cadrul de analiză este construit în jurul a două ipoteze: 1) Pașaportul, în calitate de document de călătorie, este un instrument util în respectarea dreptului la libera circulație; 2) Pașaportul este un construct birocratic, utilizat în calitate de instrument pentru controlul mobilității persoanelor.

În baza literaturii de specialitate sunt identificate date și informații ce susțin dezvoltarea demersului în trei secțiuni. În prima parte a studiului se fac referiri la originea și evoluția pașaportului, evidențiind motivele pentru care a fost creat, precum și motivele pentru care, în anumite perioade de timp a fost eliminat. Partea a doua evidențiază multiplele semnificații pe care le poate avea un pașaport. În cea de-a treia parte este prezentată relația pașaport-cetățenie, insistând asupra rolului pașaportului în abordarea cetățeniei din perspective noi.

Origini și evoluție

Primele pașapoarte au avut forma unor scrisori de liberă trecere, cum ar fi cea eliberată lui Neemia în jurul anului 450 î.Hr. de către regele persan Artaxerxes, pentru a călători în Iudea. Aceasta este adesea citată ca primul pașaport al lumii [2], întâmplarea fiind menționată în Vechiul Testament: „Dacă împăratul găsește de cuviință, să mi se dea scrisori către guvernatorii provinciei de peste Râu, ca să-mi dea voie să trec până când voi ajunge în Iudea, și o scrisoare către Asaf, păzitorul pădurii împăratului, ca să-mi dea lemne să fac grinzi pentru porțile citadelei din preajma Templului, pentru zidul cetății și pentru casa în care voi locui”.

Asemenea scrisori au continuat să fie emise în perioada medievală. Aveau denumiri diferite - scrisori adevărate, cărți de pribegie, răvașe, foi de circulație, foi de călătorie, pașapoarte – dar aceeași semnificație: purtătorului i se permitea să treacă liber și să beneficieze de asistență și de protecție dacă era necesar. În Rusia la sfârșitul secolului al XVI-lea, asemenea scrisori erau oferite celor ce

călătoreau în afara țării, precum și celor ce intrau în Rusia. Fluxurile de populație în interiorul țării erau controlate prin eliberarea unor certificate. Astfel de documente erau emise țăranilor care mergeau în alte locuri pentru muncă, iobagilor eliberați, preoți și diaconi care părăseau eparhia. Scrisorile indicau numele, locul de reședință, proprietatea (pentru cei care o aveau), perioada pentru care plecau precum și caracteristici fizice (Baiburin, 2018). Oficial, în Rusia cuvântul „pașaport” a fost menționat pentru prima dată în 1719, în Decretul lui Petru I privind dezertorii din armată și marină. Orice detașat din regimentul său era obligat să poarte un pașaport care confirmă permisiunea.

Marea Britanie și Franța sunt două țări care își arogă deopotrivă dreptul de a fi inventat pașaportul, în sensul contemporan al noțiunii. Cea mai veche referire la un document de „liberă trecere” („laissez-passer”) în Marea Britanie apare în timpul domniei lui Henry al V-lea. Un act al parlamentului din 1414 stabilea că regele putea emite un „bilet de liberă trecere” („safe conduct”) pentru oricine este englez sau nu. Fără ca termenul să fi existat în acea vreme, acesta fiind utilizat începând cu anul 1540, William Shakespeare îl folosește în piesa „Henry al V-lea”. În celebrul discurs rostit de Ziua Sfântului Crispin, înaintea bătăliei de la Azincourt (1415), regele se adresează soldaților: „Cine nu are curajul pentru această luptă, lăsați-l să plece, pașaportul i se va face” (Gelin, 2018).

Marea Britanie a emis primele pașapoarte obligatorii în 1793, sperând să monitorizeze migrația din Franța prin Canalul Mânecii, unde revoluția era în plină desfășurare.

Excursul etimologic al cuvântului este un argument care susține că apariția pașaportului poate fi creditată fără echivoc francezilor. Cuvântul francez „passeport” datează din 1420. A apărut pentru prima dată în Lyon, însemnând „autorizația de a trece printr-un port”. Certificatele de trecere au existat în perioada Vechiului Regim, iar pașapoartele, în sensul de document de călătorie au apărut abia la sfârșitul secolului al XVIII-lea odată cu Revoluția Franceză și dezvoltarea statului-națiune. Prin instituirea pașaportului s-a urmărit asigurarea liberei circulații a cetățenilor pe de o parte și menținerea sub control a mișcării celor care erau percepuți ca dușmani ai revoluției, persoanele sub supraveghere, (emigranți aristocratici, insurecționiști din Vendée, străini) (McElroy, 2011). Însă, în numele „Libertății mișcării” și ca rezultat direct al revoluției franceze, pașapoartele au fost eliminate. Considerate despotice și barieră inutilă pentru libertatea comunicațiilor, au fost eliminate și în alte țări, Rusia țaristă și Imperiul Otoman fiind excepții importante în acest sens. Franța le-a reintrodus în 1792, dar la scurt timp revoluția industrială a pus la îndoială necesitatea documentelor de călătorie (Noiriël, 1998, pp. 77). Alte țări europene au urmat exemplul, iar până în 1914 pașapoartele au fost eliminate aproape în întreaga Europă (Gelin, 2018). Eliminarea pașapoartelor a fost determinată în mare măsură de trei factori. În primul rând, statele au fost presate să deschidă granițele, astfel încât bunurile

și serviciile să poată traversa o Europă din ce în ce mai industrializată. În al doilea rând, perioada dintre ultimul Război Napoleonian (1815) și Primul Război Mondial a fost neobișnuit de pașnică. În al treilea rând, dezvoltarea căilor ferate, care dominau călătoriile (McElroy, 2011). Odată cu dezvoltarea rapidă a rețelei feroviare, turismul s-a răspândit în întreaga Europă. Numărul mare de călători au pus presiune asupra sistemului de pașapoarte și vize, metodele tradiționale de verificare a documentelor devenind nepracticabile.

Perioada „liberală” din istoria tânără a națiunilor a fost în curând întreruptă de două războaie mondiale. Teama de infiltrare exterioară și imigrația masivă a persoanelor care fugeau de conflicte violente au condus la un control strict asupra frontierelor. Conflictele violente și mulțimea de oameni care fugeau de război și de distrugere au rămas un fapt obișnuit în perioada postbelică. Limitele statului național au devenit evidente, având în vedere numărul mare de persoane care nu avea naționalitatea vreunui stat. Politica restrictivă a majorității statelor europene în direcția combaterii emigrației confirmă faptul că abolirea controalelor de la frontieră nu a reprezentat un semnal evident pentru triumful internaționalismului modern. O dovedesc între altele expulzarea polonezilor din Prusia între anii 1885 și 1886 (mulți dintre ei evrei); dezbaterile cu privire la taxa de rezidență pentru străini în Franța sau Actul cu privire la străini în Marea Britanie (1905) (Topor, 2009, pp. 49-54). Practica de anulare a pașapoartelor a celor care și-au abandonat țara a condus la introducerea în Europa a pașaportului „Nansen”. Pașaportul Nansen, denumit astfel după numele exploratorului norvegian Fridtjof Nansen, (în 1921 – Înalț Comisar pentru Refugiați al Ligii Națiunilor) a fost primul instrument juridic utilizat pentru protecția internațională a refugiaților (Casey, 2015).

În Statele Unite instituirea sistemului de pașapoarte s-a produs mult mai târziu decât în Europa, abia în 1775. Ca și în Europa, a evoluat de la scrisoare de trecere la un certificat de cetățenie și document de identitate. Cu toate acestea, SUA a fost poate mai viguroasă în efortul său de a urmări indivizii și de a-i face „vizibili” pentru stat. Documentul a fost conceput de Benjamin Franklin, și s-a bazat pe aspectul pașaportului francez.

Odată cu apariția fotografiei este rezolvată problema descrierii fizice exacte a titularului. În 1914, în Anglia, apar primele pașapoarte cu fotografie (Reale, 193, pp. 506-509).

Începând cu anul 1920 pașapoartele sunt elaborate potrivit cu primul set de standarde internaționale adoptat de Liga Națiunilor. În 1947, Organizația Internațională a Aviației Civile (OIAC) și-a asumat responsabilitatea pentru stabilirea standardelor de pașaport. Până în prezent, standardele oficiale privind calitatea, stilul și aspectul pașapoartelor și fotografiilor sunt stabilite de OIAC.

Standardele europene aplicate pașaportului electronic respectă recomandările în materie ale OIAC. La nivel european a fost adoptat

Regulamentul (CE) nr. 2252/2004 al Consiliului privind standardele pentru elementele de securitate și elementele biometrice integrate în pașapoarte și în documentele de călătorie emise de statele membre. Prin reglementarea obligativității inserării în cip a imaginii amprentelor digitale, Uniunea Europeană a decis să aplice, însă, un nivel de securitate mai ridicat al documentelor, ca asigurare că documentul aparține persoanei care-l deține. Un pașaport electronic include în cip atât date, cât și semnătura digitală criptată. Cip-ul are un spațiu structurat, fiecare categorie de date (zona citibilă lizibilă optic, imaginea facială, imaginea amprentelor digitale, etc.) având o semnătură proprie. Posibilitatea de generare a semnăturii aparține exclusiv emitentului, cu ajutorul cheii private, aflată exclusiv în posesia sa. Emitentul poate transmite altor părți cheia publică necesară autentificării faptului că datele incluse corespund cu semnătura de pe cip.

Pentru protecția vieții private, la nivelul Uniunii Europene, s-a decis ca, dintre toate categoriile de date incluse pe cip, statele membre să aibă acces, respectiv să poată citi amprente digitale dintr-un document de călătorie electronic, doar cu autorizația prealabilă, suplimentară, a statului care a emis documentul (procedură denumită EAC – Extended Acces Control) (Legislația UE).

Primul pașaport electronic compatibil cu standardele OIAC este emis în Belgia, în 2004. Malaezia a emis un asemenea pașaport în 1998, însă acesta nu era compatibil cu standardele ICAO. În 2013 în jur de 100 de țări din întreaga lume emit ePassports, aproape 400 de milioane de ePassports fiind în circulație (History of the ePassport). Una dintre cele mai importante probleme cu privire la pașapoartele biometrice este vulnerabilitatea sistemului de securitate a datelor personale (Atanasiu și Mihăilescu, 2010; Kumar & Srinivasan, 2011, p. 41). Una dintre cele mai grave vulnerabilități este copierea și clonarea cip-urilor, fără cunoștința titularilor pașaportului (Bogari, *et al.* 2012).

Semnificația pașaportului

Fără a insista asupra unei ordonări ierahice, principalele semnificații ale pașaportului sunt:

Document de călătorie. De-a lungul timpului, oamenii au trecut frontiera unui stat din două motive importante. Fie intenționau să călătorească într-o singură țară sau prin mai multe țări străine, fără intenția de a obține rezidența, fie pentru a se stabili acolo temporar ori definitiv. Cele două tipuri de călătorie presupuneau proceduri diferite, dar statul modern a creat destul de puține instrumente prin care acestea se deosebeau efectiv (Topor, 2009, p. 49). În această accepțiune pașaportul poate fi asociat cu un „dosar al corpului”. Examinarea lui se face pentru a lua o decizie cu privire la titularul documentului. Mark B. Salter invocă în acest sens cazul relatat de Gayatri Chakravorty Spivak,

critic literar, teoretician al postcolonialismului și profesor universitar la Universitatea Columbia, care a trăit mai bine de 50 de ani în SUA cu pașaport indian. Posesoare a unui pașaport indian, aceasta nu a putut călători din Anglia în Canada, cu Air Canada, în timp ce cu același pașaport, cu aceeași companie aeriană putea călători din SUA în Canada. Motivul – mobilitatea din Anglia spre Canada pentru cetățenii cu identitate culturală indiană presupune obținerea unei vize de călătorie (Salter, 2012).

Instrument de exercitare a puterii. Autori inspirați de scrierile lui Michael Foucault (Martin Lloyd și John Torpey) susțin că pașaportul este simbol al „artei guvernului” inventat de modernitate și pus în aplicare ca mijloc dominant al puterii în secolul al XX-lea. Lesley Higgins și Marie Christine Leps subliniază că pașaportul este „o matrice în care relațiile specifice de putere și domenii ale cunoașterii, sunt articulate și din care sunt excluse alte relații (subiectivitate, hibridizare culturală)” (apud. Popp, 2012, p. 293). În viziunea lui Salter pașaportul este o soluție la o serie de probleme ce țin de competența guvernului (Salter, 2012). Foucault le-a descris ca „modalități umile” ale puterii (apud. Torpey, 2000). Acesta este folosit pentru a articula condițiile de protecție și de revendicare a drepturilor. Cu alte cuvinte, instituirea controlului asupra mișcării au fost determinate în mod decisiv de drepturile și îndatoririle care, în cele din urmă, vor fi asociate cu apartenența – cetățenia – la statul națiune (Torpey, 2000). În acest sens pașaportul este un instrument guvernamental care clasifică și gestionează populația în raport cu utilitatea lor politică, economică, socială și biopolitică pentru stat. Guvernele au folosit funcțiile de identificare și de autorizare pentru a controla legitim violența, sănătatea publică și mobilitatea (Salter, 2012). Existența unui document de identitate permite statului nu doar să vadă cetățenii săi în scopul unui control explicit, dar și să permită o guvernare mai ușoară, încurajând bunăstarea lor prin urmărirea unor obiective de guvernare, cum ar fi eficiența, transparența și responsabilitatea (Chhotray V. & McConnell F, 2018, p. 111).

Dovadă a cetățeniei. Concept complex și multidimensional, cetățenia constă din elemente juridice, sociale, culturale și politice care conferă anumite drepturi și obligații, însemnând astfel relația dintre stat și cetățeni. Forma cea mai cunoscută a acestei relații este naționalitatea. Pașaportul este unul dintre documentele care recunoaște naționalitatea, în sens de apartenența oficială la un stat național. Pe măsură ce războaiele au atras și au redus frontierele naționale, iar populațiile au fost strămutate, documentele au ajuns să definească locul unei persoane în lume. Statele nou create au început să-și imprime propriile pașapoarte unice; acesta a fost un exercițiu de construire a națiunii, o necesitate diplomatică și o dovadă a apartenenței cetățeanului la un stat-națiune (Abrahamian, 2018). Torpey demonstrează că de la Revoluția Franceză pașapoartele, ca documente de călătorie și identitate au fost esențiale pentru monopolizarea de către state a

mijloacelor legitime privind populația și că acest proces de monopolizare a fost o caracteristică centrală a dezvoltării lor ca state în perioada respectivă. Acest proces de „monopolizare” este asociat cu faptul că statele trebuie să dezvolte capacitatea de a „îmbrățișa” propriii lor cetățeni pentru a extrage din ei resursele de care au nevoie pentru a se reproduce în timp. Abilitatea statelor de a „îmbrățișa” subiecții lor și de a face distincții între resortisanți și non-naționali, și de a urmări fluxurile de persoane pentru a susține granița dintre aceste două grupuri (fie la frontieră sau nu), a depins de o creștere considerabilă a creării de documente care să facă cunoscute diferențele relevante și, prin urmare, executorii. Astfel, pașaportul, precum și alte documente de identitate au devenit esențiale în acest proces. Demonstrația lui Torpey este o completare esențială pentru literatura sociologică pe care o consideră „insuportabil de abstractă”, nereușind să spună cum se constituie și se mențin, de fapt, statele (Torpey, 2002, p. 2).

Pașapoartele de aur

Din punct de vedere istoric, nucleul distinctiv al cetățeniei a fost deținerea statutului oficial de apartenență la o entitate politică și juridică și cu anumite drepturi și obligații în cadrul acestuia (Bellamy, 2015, pp. 643–649). În pofida numeroaselor concepții privind criteriile de acordare, conținutul drepturilor și îndatoririlor, natura obligațiilor civice, cetățenia rămâne un artefact politic și juridic pentru cei care o posedă. O mutație majoră care s-a produs în materie de cetățenie este înlocuirea criteriului reședinței prevăzut în cadrul procedurii obișnuite de naturalizare cu criteriul investiției. Acest sistem de acordare a cetățeniei poartă denumirea de „cetățenie de aur”, recunoscută prin eliberarea unui „pașaport de aur”. Sistemele de acordare a cetățeniei pentru investitori urmăresc atragerea de investiții oferind cetățenia în schimbul unei sume fixe de bani.

Sistemul de cetățenie prin investiții datează din 1984. Primul program de acest gen a apărut în Caraibe (Saint Kitts și Nevis) și, ulterior, în America de Nord (în Canada – 1986, în Statele Unite – 1990). Fenomenul este cu mult mai nou în Uniunea Europeană, unde majoritatea programelor au fost stabilite, ameliorate sau revizuite în urma crizei financiare din anii 2007-2009 (European Getaway, 2018, p. 2).

Potrivit datelor raportului elaborat de Transparency International patru state membre ale Uniunii Europene vând pașapoarte și 12 comercializează cu drepturi de rezidență prin intermediul vizelor de aur. Bulgaria, Cipru și Malta – le comercializează pe ambele. Ungaria a gestionat o schemă de rezidență între 2013 și 2018 (European Getaway, 2018, p. 2-8). Ideea dezvoltării unei industrii lucrative cu cheltuieli mici a fost atrăgătoare pentru multe state membre. Vânzarea pașapoartelor și a permiselor s-a dovedit a fi o afacere plină de

satisfacții. Venitul din vânzarea pașapoartelor a reprezentat până în 2017 5,2% din PIB-ul Ciprului; Programul Portugaliei a oferit economiei aproape 4 miliarde de euro; iar Malta se bucură de un excedent bugetar, în parte datorită comerțului în plină expansiune cu cetățenie. În ultimul deceniu, prin intermediul acordării cetățeniei prin investiție și a vizelor de aur, statele care aplică aceste scheme au atras aproximativ 25 de miliarde de euro (European Getaway, 2018, p.10, 19). Comisia Europeană a fost vizată de numeroase critici pentru faptul că nu a reușit să contracareze abuzul de scheme care permit familiilor bogate din China, Rusia și alte state din afara Europei să-și cumpere dreptul de a trăi în UE.

Jurnaliștii de investigație, asociațiile neguvernamentale și cercetători din domeniul științelor sociale au tras primele semne de alarmă. Cetățenia prin investiție este asociată cu corupția și comercializarea acestei idei de către o elită de oameni bogați. Achiziționarea unui pașaport de aur oferă acces la piețe externe, precum și capacitatea de a căuta cele mai avantajoase jurisdicții pentru a-și proteja averea acumulată, deseori, în mod fraudulos (Abrahamian, 2015).

Deși întârziată, reacția Comisiei Europene, atrage atenția asupra riscurilor inerente ale pașapoartelor de aur, în special, riscuri la adresa securității, inclusiv posibilitatea de infiltrare a grupurilor criminale organizate din afara UE, precum și riscuri de spălare a banilor, de corupție și de evaziune fiscală. Aceste riscuri sunt accentuate de drepturile transfrontaliere asociate cu cetățenia Uniunii Europene sau cu dreptul de ședere într-un stat membru. Există, de asemenea, îngrijorări legate de lipsa de transparență și de guvernanta sistemelor (Raport CE, 2019).

Discuții

Sinteza datelor reflectate în lucrările de specialitate evidențiază multiplele semnificații pe care le poate avea un pașaport. În studiul interdisciplinar „Pașaportul sovietic: istorie, structură, practici” Albert Baiburin notează dubla natură a documentelor oficiale, implicit a pașaportului. Teoretic, acestea sunt concepute pentru a certifica autenticitatea anumitor fenomene ale lumii materiale (această funcție a devenit deosebit de relevantă în timpurile moderne datorită dezvoltării rapide a comunicațiilor și extinderii rapide a rețelelor de comunicare). În practică, documentele creează mai degrabă propria lor realitate paralelă, deoarece, din punct de vedere al birocrăției statului, un lucru „real”, este doar cel confirmat de documente. Despre realitatea paralelă a documentului vorbește și Craig Robertson (2010) în cartea *The Passport in America: The History of a Document*. Robertson analizează tehnologiile de identificare, care treptat au devenit parte din pașaportul american, cum ar fi numele purtătorului, semnătura, descrierea fizică și fotografia, precum și birocrăția din ce în ce mai standardizată care a produs-o. Rezultatul, a afirmat el, a fost o identitate oficială, produsă de stat, care a devenit mai adevărată, într-un sens, decât mărturia proprie a

indivizilor despre cine erau ei.

Adepții libertarianismului consideră că pașapoartele funcționează clar ca un mijloc esențial și eficient prin care un stat poate controla persoana și proprietatea rezidenților săi. Dreptul de a călători este o extensie a dreptului de proprietate, care este baza libertarianismului. Proprietatea de sine înseamnă că toate ființele umane au dreptul la controlul deplin și pașnic asupra lor și asupra proprietăților lor. Călătoria nu este decât o expresie a acestui control, nu numai asupra corpului tău, ci și asupra bunurilor, care ar putea necesita transport. Solicitarea pașaportului ca cheie a libertății de mișcare este asemănătoare cu a interzice cuiva să vorbească, menționând în același timp că i se respectă dreptul la libertatea de exprimare (McElroy, 2011). Întrebarea libertarianilor este dacă pașapoartele încalcă drepturile omului. Răspunsul acestora este formulat în următoarea logică: dacă pașapoartele sunt în întregime voluntare, iar cei care le refuză nu suportă nici o pedeapsă, atunci ele nu încalcă drepturile omului. Ele sunt o formă de identificare, utilă spre exemplu unui om de afaceri care trebuie să se identifice la băncile mai multor țări. Caracterul obligatoriu îl transformă în instrument prin care se încalcă drepturile omului (McElroy, 2011).

Evoluția în timp a adăugat pașaportului noi semnificații, contribuind la apariția diferitor categorii de pașapoarte. Spre exemplu, cetățenii sovietici au avut două pașapoarte: unul „intern”, emis de Ministerul Afacerilor Interne și un „zagranpasport” („pașaport extern”), eliberat de Ministerul Afaceri Externe pentru călătorii în străinătate. Aproape identice, dar în niciun caz interschimbabile, cele două funcționau ca un yin-yang al identității (Idov, 2002). În condițiile liberei circulații a persoanelor la fel funcționează două sau mai multe pașapoarte emise de state diferite pentru aceeași persoană – cetățenie dublă / cetățenie multiplă. Acest lucru nu este în nici un caz un semn al unei identități duale sau loialități divizate. Înseamnă doar că migrația a determinat abordarea cetățeniei din perspective noi.

Una dintre perspectivele noi asupra cetățeniei este recunoașterea acesteia prin procurarea unui „pașaport de aur”. Antropologul Ivailo Ditcev, profesor asociat la Universitatea din Regensburg consideră că pașapoartele de aur sunt o invenție periculoasă. Un prim argument invocat este că acestea pot alimenta xenofobia și discriminarea. Chiar dacă conceptul de „Volksdeutsche” (etnici germani) folosit de Hitler drept paravan pentru intervențiile militare în state suverane a fost în unison respins, în practică „sângele” și originea au în multe cazuri un rol juridic aparte. Un alt argument este că în spatele unei fațade legale funcționează o adevărată piață în care se comercializează cetățenia. Statele mai mici oferă posibilitatea cumpărării unui pașaport în schimbul unei sume „mai modeste”. După ce investitorul obține pașaportul dorit, el și-ar putea recupera costurile, vânzând mai departe documentul. Un al treilea argument invocat de Ditcev este că prin cetățenia cumpărată este compromis principiul de bază al

apartenenței naționale (Ditcev, 2019). Statele pot să aibă în mod evident dreptul de a admite străini, stabilind propriile condiții, impunând orice condiții de intrare sau orice taxă de tranzit și supunerea acestora la orice restricții sau constrângeri legale pe care le-ar considera oportune (Sidgwick, 2012, p. 248), dar, când separat de orice obligație morală, cetățenia unui stat este degradată la nivel de instrument necesar pentru atingerea unor scopuri politice, ideologice și economice, consecințele pot deveni periculoase. Pașaportul de aur, ca dovadă a cetățeniei, are mai curând o dimensiune instrumentală, decât una afectivă (Jayal 2013, 98).

Cetățenia prin investiții nu rezonază cu niciuna dintre cele două tipuri de teorii privind cetățenia: teorii normative, care încearcă să stabilească drepturile și îndatoririle pe care cetățenii trebuie să le aibă, și teorii empirice, care urmăresc să descrie și să explice modul în care cetățenii dețin aceste drepturi și îndatoriri. Richard Bellamy (2015) susține că invocarea drepturilor ca bază a cetățeniei presupune că cetățenii trebuie să aibă drepturi pozitive sau instituționale, care decurg din drepturile morale sau ale drepturilor universale ale omului. Dacă drepturile sunt universale, atunci apare un conflict între a fi cetățean al unei anumite comunități statale și susținerea drepturilor universale. Este adevărat că exercitarea cetățeniei politice este cel mai bine exercitată la nivel de stat, dar statele ar trebui să mențină o obligație de a permite accesul ne-cetățenilor la statutul de membru în condiții nediscriminatorii. Prin urmare, cetățenia prin investiții contracarează cu principiul nediscriminării (caracterul clasic al cetățeniei).

Concluzii

Reperle istorice ale evoluției pașaportului arată că emiterea unui pașaport servește unei duble necesități: control și dominație exercitate de către stat pentru a certifica autenticitatea anumitor fenomene ale lumii materiale. Sistemele de pașapoarte instituite au și o certă influență socială. Inițial pașaportul era destinat prevenirii imigrației vagabonzilor, cerșetorilor și altor indivizi, care puteau deveni o amenințare publică. Din acest motiv, multe dintre statele europene solicitau prezentarea la frontieră, pe lângă pașaport, a unei sume de bani pentru călătorie.

Identitatea și naționalitatea, dar și alte elemente precum holograme, tipuri speciale de fonturi și/sau un cip electronic, introduse în scopul asigurării securității, au contribuit nu doar la lărgirea ariei semantice a termenului „pașaport”. Fiind un construct birocratic, utilizat în calitate de instrument pentru controlul mobilității persoanelor, pașaportul este utilizat și în calitate de instrument „economic”, pentru a susține dezvoltarea economică a unei țări. Efectele acestei mutații necesită un cadru mai larg de abordare, pentru a anticipa consecințele sociale și politice indezirabile.

Note:

[1] Statele își pot stabili propriile tipuri de pașapoarte, dar toate pașapoartele trebuie să fie conforme cu standardele stabilite în Documentul 9303 emis de Organizația Internațională a Aviației Civile (ICAO). ICAO este o agenție a Organizației Națiunilor Unite, care elaborează principiile și codifică tehnicile de navigație aeriană internațională. ICAO emite, totodată, norme privind planificarea și dezvoltarea transportului aerian internațional în scopul asigurării creșterii siguranței zborului.

[2] Fragment preluat din Cartea lui Neemia (a doua Ezdra), Vechiul Testament.

Referințe bibliografice:

1. Abrahamian, A.A. (2015) *The Cosmopolites: The Coming of the Global Citizen*, New York: Columbia Global Reports), <https://www.amazon.com/Cosmopolites-Coming-Citizen-Columbia-Reports/dp/099097636X>.
2. Abrahamian, A.A. (2018) *The New Passport-Poor*, *NYR Daily*, <https://www.nybooks.com/daily/2018/05/21/the-new-passport-poor/>.
3. Atanasiu, A.C., Mihailescu, M. (2010) *Biometric passports (ePassports)*, DOI: 10.1109/ICCOMM.2010.5509095, https://www.researchgate.net/publication/224155674_Biometric_passports_ePassports.
4. Байбурин, А. (2018) Зачем нужны паспорт, ФИО, подпись и фото на документы. În: История советского паспорта, курс лекций, <https://arzamas.academy/materials/1564>.
5. Bellamy, R. (2015) *Citizenship, Historical Development of*. In: Wright, J.D. (ed.), *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences*, 2nd edition, Vol 3. Oxford: Elsevier. pp. 643–649.
6. Bellamy, R., 2015. *Citizenship, Historical Development of*. In: James D. Wright
7. Bogari, E., Zavarsky, P. Lindskog, D. Ron, R. (2012). *An Analysis of Security Weaknesses in the Evolution of RFID Enabled Passport*. *World Congress on Internet Security*, WorldCIS-2012. https://www.researchgate.net/publication/259647269_An_Analysis_of_Security_Weaknesses_in_the_Evolution_of_RFID_Enabled_Passport.
8. Casey, Ch.A. (2015) *The Nansen Passport, International Law, and the Legal Imagination, 1921-30*, Conference: 129th Annual Meeting American Historical Association. <https://www.researchgate.net/publication/>.
9. Chhotray V. and McConnell F. (2018) *Certifications of citizenship: the history, politics and materiality of identity documents in South Asian states and diasporas*. *Contemporary South Asia*, 26 (2), pp. 111–126.

- <https://doi.org/10.1080/09584935.2018.1471042>.
10. ***Comisia Europeană (2019), Raport al Comisiei către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul Economic și Social European și Comitetul Regiunilor „Sisteme din Uniunea Europeană de acordare a cetățeniei și a dreptului de ședere pentru investitori” {SWD(2019) 5 final}, p.10, <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2019:0012:FIN:RO:PDF>.
  11. Ditcev, I. (2019) Europa mea: Afacerile cu pașapoarte comunitare și populații de dreapta, <https://www.dw.com/ro/europa-mea-afacerile-cu-pa%C5%9Fapoarte-comunitare-%C5%9Fi-populi%C5%9Ftii-de-dreapta/a-47546114>.
  12. Gelin, Ph. (2018) A Brief History of Passports: From Laissez-Passer to Biometric Passports, <https://shorexcapital.com/a-short-history-of-the-passport/>.
  13. *** Government of Canada's National Security Policy (2014) History of the ePassport, <https://www.canada.ca/en/news/archive/2014/05/history-epassport.html>.
  14. Idov, M. (2011) Don't You Know Who I Am?, *The New Republic* <https://newrepublic.com/article/78423/dont-you-know-who-i-am-american-passport>.
  15. *** International Civil Aviation Organization, <http://www.icao.int>.
  16. Jayal, N. G. (2013) *Citizenship and Its Discontents: An Indian History*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
  17. McElroy, W. (2011) Passport to the Total State, Mises Daily Articles, <https://mises.org/library/passport-total-state>.
  18. Kumar Narendira, V.K. & Srinivasan B. (2011) Design and implementation of e-passport scheme using cryptographic algorithm along with multimodal biometrics technology, *International Journal of Advanced Information Technology (IJAIT)* 1 (6), pp. 33-42.
  19. *** Legislația europeană în domeniul securității documentelor de călătorie, <http://sisop.mai.gov.ro/en/pasapoarte>.
  20. Noiriel, G. (1998) Surveiller les déplacements ou identifier les personnes? Contribution à l'histoire du passeport en France de la Ire à la IIIe République, *Genèses*, 30, pp. 77-100
https://www.persee.fr/doc/genes_1155-3219_1998_num_30_1_1497.
  21. Popp, V.L. (2012) Improper Identification Required: Passports, Papers, and Identity Formation in Jackie Kay's *The Adoption Papers*, *Contemporary Literature*, 53 (2), pp. 292-318, <https://doi.org/10.1353/cli.2012.0010>.
  22. Reale, E. (1931) The Passport Question, *Foreign Affairs*, 9 (3), pp. 506-509, <https://www.jstor.org/stable/2003037>.
  23. Robertson, C. (2010) *The Passport in America: The History of a Document*,

Oxford University Press.

24. Salter, M., (2012). Thing-power-politics: the passport as an object of global circulation. <https://millenniumjournal.files.wordpress.com/2012/10/salter-passport-things-power-politics-lse.pdf>.
25. Sidgwick, H. (2012) *The Elements of Politics* (Cambridge Library Collection - Philosophy, pp. I-IV). Cambridge: Cambridge University Press.
26. Topor, C.-L. (2009) *Relații internaționale în lumea modernă: (secolele XVII-XIX)*. Prelegeri universitare, Iași: Editura Universității „Al.I.Cuza”.
27. Torpey, J. (2000) *The invention of the passport. Surveillance, Citizenship and the State*. Cambridge: Cambridge University Press.
28. ***Transparency International and Global Witness (2018) European Getaway. Inside the Murky World of Golden Visas, https://issuu.com/transparencyinternational/docs/european_getaway_-_golden_visas?e=2496456/65719517